

2 कलायाः, संस्कृतेः इतिहासस्य च संगमः हिमाचल- कला- वीथिका मंडी- आचार्यः ललितकुमार अवस्थी

3 भारतीयसाहित्ये वसंतोत्सवस्य पर्वणः वर्तमान- प्रासंगिकतायाम् आभासीपटले संगोष्ठी आयोजिता

4 > रामायणकथाउत्तरकाण्डम्! (एकषष्ठितमः सर्गः) सक्रोधेन महीं प्रति रामस्य उक्तिः।

दिल्ली-विधानसभायै निर्वाचनम् आगामि- बुधवासरे भविष्यति

दिल्ली-विधानसभा निर्वाचनार्थं एकं दिनम् अवशिष्टम्। अत्रान्तरे मतदातृ-आक्रुष्टं राजनैतिक-दलानि जवीयगत्या प्रयासरतानि सन्ति। आम आदमी पार्टी-भाजपा-कांग्रेसदलानां प्रमुखनेतारः स्व-प्रत्याशिनं समर्थनाय निरन्तरं जनसभाः, पथप्रदर्शनञ्च कुर्वन्ति। वरिष्ठ-भाजपानेता प्रधानमन्त्री च नरेन्द्र मोदी गत अपराह्णे आर. के. पुरम्, इत्यत्र एकां जनसभां सम्बोधितवान्। दलस्य नेता केन्द्रीयमन्त्री च राजनाथ सिंहः राजेन्द्रनगर-चांदनीचौक-लक्ष्मीनगरेषु जनसभाः करिष्यति। अत्रान्तरे आम आदमी-पार्टीतिं दलस्य संयोजकः अरविन्द-केजरीवालः मुख्य निर्वाचनायुक्ताय पत्रं विलिख्य भाजपाकार्यकर्तृणां दिल्ली-आरक्षि-बलाधिकारिणां च विरुध्य राजनैतिकाधिनियमस्य अन्तर्गतं कार्यजातस्य याचनां कृतवान्। कांग्रेस-दलाध्यक्षः मल्लिकार्जुन खड्गे अपि मुस्तफाबाद-निर्वाचनक्षेत्रे एकां जनसभां सम्बोधयिष्यति। कांग्रेसदलस्य वरिष्ठनेता राहुल-गान्धि प्रियंका गान्धि च राष्ट्रिय-राजधान्याः विभिन्न-निर्वाचनक्षेत्रेषु जनसभाः करिष्यतः। सप्तति-सदस्यात्मिकायै दिल्ली-विधानसभायै निर्वाचनम् आगामि-बुधवासरे भविष्यति अथ मतगणना च अस्मिन् मासे अष्टमे दिनाङ्के भविष्यति।

बसन्तपञ्चमीमहास्नानः रेलविभागः चतुश्शताधिकानि महाकुम्भ-विशेष-रेलयानानि प्रचालयिष्यति शाहीस्नाने

रेलवे-विभागः अद्य बसन्तपञ्चम्यां तृतीय-अमृत-स्नानावसरे प्रयागराजस्य विभिन्न रेलवे-स्थानकेभ्यः चतुश्शताधिकानि महाकुम्भ-विशेष-रेलयानानि प्रचालयिष्यति। अनेन लक्षाधिकाः तीर्थयात्रिणः निर्बाधतया यात्रां कर्तुं शक्यन्ति।

भारत-इण्डोनेशिया-देशयोः सम्बन्धः न केवलं भू-राजनीतिकपरः अपितु सहस्रवर्षप्राचीनः अस्ति-प्रधानमन्त्री

प्रधानमन्त्री नरेन्द्रमोदी अवदत् यत् भारत-इण्डोनेशिया-देशयोः सम्बन्धः न केवलं भू-राजनीतिकपरः अपितु सहस्रवर्षप्राचीनः अस्ति।

इण्डोनेशियादेशस्य जकार्तानगरे 'श्रीसनातन-धर्म-आलयम्' इत्येतस्य 'महाकुम्भभिषेकम्' इत्यस्य अवधौ स्वीय सम्बोधने श्रीमोदिना उक्तं यत् भारत-इण्डोनेशिया-देशौ संस्कृति-सम्बन्धः आध्यात्मिकतानां च माध्यमेन सम्बद्धौ स्तः। प्रधानमन्त्री अवदत् यत् यदा-कदापि कश्चन भारतीयः इण्डोनेशियायाः 'प्रम्बनन मन्दिर' सदृशं देवालयं गच्छति, तर्हि तं काशी-केदारनाथयोः स्मरणं भवति।

अमेरिकादेशस्य-राष्ट्रपतिना डोनाल्ड ट्रम्पेन मैक्सिको-कनाडा-चीन-देशेभ्यः आयाते शुल्कम् आरोपितम्

अमेरिकादेशस्य-राष्ट्रपतिना डोनाल्ड ट्रम्प इत्यनेन-मैक्सिको-कनाडा-चीन-देशेभ्यः आयाते शुल्कम् आरोपितम्। राष्ट्रपतिना विगतरात्रौ त्रिषु कार्यकारि-आदेशेषु हस्ताक्षरं कृतम्। मैक्सिको-देशात् आयाते पञ्चविंशति-प्रतिशतमितं, कनाडा-देशात् आयाते पञ्चविंशति-प्रतिशतमितम्, ऊर्जास्रोतेषु दशप्रतिशतमितं च शुल्कम् आरोपितम्। तत्रैव, चीनदेशात्-आयाते अतिरिक्तं दशप्रतिशतमितं यावत् शुल्कं स्थापयितुम् अनुमोदितम्। अनन्तरं प्रत्युत्तरं कनाडादेशस्य प्रधानमन्त्री जस्टिन ट्रूडो अमेरिकादेशात् कनाडादेशे

आगतेषु पञ्चपञ्चाशदधिकैक-शत-बिलियनडॉलर-मितेषु वस्तुषु पञ्चविंशतिप्रतिशतमितं शुल्कं स्थापयितुं घोषणां कृतवान्। अद्य ओटावा-नगरे वार्ताहरसम्मेलनं सम्बोधयन् ट्रूडो वर्यः मङ्गलवासरात् आरभ्य त्रिंशत्-बिलियन-डॉलर-मितेषु अमेरिकादेशीय-आयातेषु पञ्चविंशत्यधिकैक-शत-बिलियन-डॉलरमितेषु अमेरिकादेशीय-वस्तुषु समानशुल्कं स्थापयितुम् उद्घोषितवान्। चीनदेशः स्वीय आयातेषु दशप्रतिशतम् अतिरिक्तं शुल्कं आरोपितार्थम् अमेरिकादेशस्य निर्णयस्य विरोधम् अकरोत्। चीनदेशेन कथितं यत् देशः स्वाधिकाणां हितानां च रक्षणार्थम् आवश्यकानि प्रतिकारोपायानि करिष्यति। इतः प्राक् मैक्सिकोदेशस्य राष्ट्रपतिः क्लॉडिया शिनबॉम इत्येषा उक्तवती यत् तस्याः देशः अमेरिकादेशस्य राष्ट्रपतिना डोनाल्ड ट्रम्प इत्यनेन आरोपितस्य शुल्कस्य विरुद्धं प्रतिकारं करिष्यति।

केन्द्रिय-आयव्ययके एकादश-दशमलव-एकविंशति लक्षकोटि-परिमितात्मकस्य पूंजीगतपरिव्ययस्य लक्ष्यम्

केन्द्रिय-आयव्ययके एकादश-दशमलव-एकविंशति लक्षकोटि-परिमितात्मकस्य पूंजीगत परिव्ययस्य लक्ष्यं संस्थापितम्। पञ्चविंशत्यधिक-द्विसहस्रतमस्य षड्विंशति-वित्तवर्षस्य च केन्द्रिय-आयव्ययके एकादश-दशमलव-एकविंशति लक्षकोटि-परिमितात्मकस्य पूंजीगत परिव्ययस्य लक्ष्यं संस्थापितम्। रक्षा-रेलवे इत्यनयोः कृते उल्लेखनीय-

आयव्ययकस्य आवंटनेन सह रक्षार्थं एकाशीति-सहस्रकोट्यधिक षड्लक्षमितात्मक रूप्यकाणि आवंटितानि। एकस्मिन् वर्तमान-वित्तवर्षात् नव-दशमलव-त्रिपञ्चाशत्-प्रतिशतं यावत् वृद्धिः वर्तते। रेलवे-सूचना-प्रसारणमन्त्रिणा अश्विनी वैष्णवेन प्रोदीरितं यत् पञ्चविंशत्युत्तर-द्विसहस्रतमस्य केन्द्रिय-आयव्ययकेन विकसित भारताय दिशानिर्देशः प्रकल्पितः।

सुभाषितम्

अपूर्वः कोऽपि कोशोऽयं,
विद्यते तव भारती।
व्ययतो वृद्धमायाति,
क्षयमायाति संग्रहात्॥

हिन्दुर्थः-हे माता सरस्वती!
आपका कोश (विद्या) बहुत ही
अपूर्व है जो खर्च करने पर बढ़ता
जाता है और संचय करने पर
घटता है।

प्रतिदिनं नवीनतमं
हिमसंस्कृतवार्ताः
दैनिकवार्तापत्रं प्राप्त्यर्थं
7876636263
Whatsapp संख्या मध्ये
नमो नमः लिखन्तु

To get the latest
himsanskritvartah
Daily Sanskrit Newspaper
every day, write Hello on
7876636263 Whatsapp

सूचना- हिमसंस्कृतवार्ताः
दैनिकपत्रे व्याकरणात्मक-
अशुद्धिनां कृते सम्बद्धाः
पत्रकाराः लेखकाश्च
उत्तरदायिनः भविष्यन्ति

कार्यालयः
हिमसंस्कृतम् प्रकाशनम्
जसवं कोटला तहसीलपरिसरस्य सम्मुखे
कस्बा कोटला, जिला कांगड़ा हि.प्र.
पत्रव्यवहारसङ्केतः - १७७१११

हास्यकणिका

एका नार्याः

भावुकः संदेशः

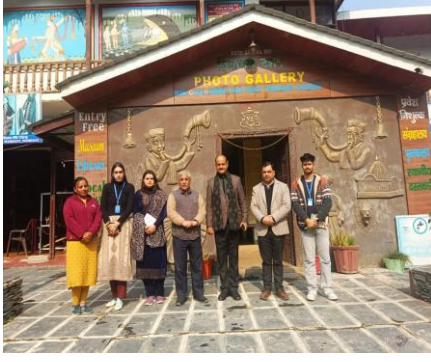
हास्यकणिका विशेषज्ञा-
विदुषी अग्रवाल
प्रेरणास्रोतः- महाभागः
महेन्द्रमिश्रमहोदयः

अहम् एका पुत्री अस्मि। अहम् एका भगिनी अस्मि। अहम् एका पत्नी अस्मि। अहम् एका माता अपि अस्मि। परञ्च...
सावधानाः भवन्तु, यः कश्चन माम् "ऑन्टी" इति अवदत्।

भारतेन मलेशियायाः कुआलालम्पुर-स्थले बायूमास-ओवल इत्यत्र निर्णायकस्यधार्म्या दक्षिणाफ्रीका-दलं नवस्तोभैः पराजितम्।

कलायाः, संस्कृतेः इतिहासस्य च संगमः हिमाचल-कला-वीथिका मंडी- आचार्यः ललितकुमार अवस्थी

हिमसंस्कृतवार्ता:- डॉ. अमित शर्मा

सरदारपटेलविश्वविद्यालयस्य मंडी इत्यस्य इतिहासविभागस्य विद्यार्थिनः, विश्वविद्यालयस्य कुलपतिः आचार्यः ललित कुमार अवस्थी, सहायक-आचार्यः इतिहासः डॉ. राकेश कुमार शर्मा च हिमाचल-कला-वीथिका मंडी इत्यस्याः भ्रमणम् अकुर्वन्। अस्मिन् अवसरे हिमाचल-कला-वीथिकायाः संस्थापकः, कलासंरक्षकश्च बीरबल शर्मा विशेषरूपेण उपस्थितः आसीत्। अवसरेऽस्मिन् विश्वविद्यालयस्य कुलपतिः आचार्यः ललितकुमारअवस्थी अवदत् यत् अस्माभिः कथ्यते यत् इतिहासः केवलं पुस्तकपर्यन्तमेव सीमितः नास्ति, अपि तु कला, शिल्पः ऐतिहासिक- अवशेषमाध्यमेन

अपि अवगमनं कर्तुं शक्यते। हिमाचल-कला-वीथिका कला-संस्कृति- इतिहासस्य संगमः वर्तते, यत्र वयं स्वसमृद्ध-सांस्कृतिक- धरोहराः द्रष्टुं शक्यन्ते। तेनोक्तं यत् शैक्षणिकभ्रमणाः न केवलं पुस्तकीयज्ञानं व्यावहारिक- अनुभवेन योजयन्ति छात्राणां जिज्ञासाः शोधप्रवृत्तयः चापि वर्धयन्ते। एते छात्राणां ज्ञानाय, शोधाय च अत्यंतलाभकारिणः भविष्यन्ति। कार्यक्रमसंयोजकः डॉ. राकेशकुमार शर्मा एतं भ्रमणं अत्यंतं ज्ञानवर्धकं कथयन् अवदत् यत् अनुभवोऽयं विद्यार्थिनाम् ऐतिहासिकशोधं अध्ययनं सहायको भविष्यति। तेनोक्तं यत् अस्य भ्रमणस्य उद्देश्यं छात्रान् हिमाचलप्रदेशस्य समृद्ध-कला-संस्कृति- ऐतिहासिकधरोहरेः च अवगतान् कर्तुम् अस्ति। डॉ. राकेशस्य मार्गदर्शने स्नातकोत्तर-चतुर्थसत्रस्य छात्रद्वयं करीमा, सुभम वालिया च हिमाचल कला वीथिकायां शोधकार्यं करोति। तेन छात्रेभ्यः शोधस्य इतिहासस्य अध्ययनस्य च आधुनिकविधीनां विषये ज्ञानं दत्तम्। वीथिकायाः संस्थापकः, कलासंरक्षकश्च बीरबलशर्मा अपि विद्यार्थिभिः संवादम् अकरोत्। तेनोक्तं यत् युवावर्गस्य एतेन कार्येण सह योजनं को अस्माकं कृते गर्वस्य विषयोऽस्ति। शोधार्थी सुरेखा, शुभम, करीमा, नीतिका च भ्रमणमिदं अत्यंतं ज्ञानवर्धकं प्रेरणादायकं च अवर्णयन्। अन्ते डॉ. राकेशकुमारशर्मणा, विद्यार्थिभिश्च कुलपतिमहोदयस्य, वीथिकासंस्थापकस्य प्रशासनस्य च आभारं प्रकटितवन्तः।

एशियाईपक्षिणः बार-हेडेड-गीज इत्येतेषां पक्षिणां संख्या विगत २१ वर्षेषु सर्वाधिका वर्धिता अस्ति

हिमसंस्कृतवार्ता:- काङ्गड़ा।

आस्ट्रेलिया, न्यूजीलैण्ड, साइबेरियादेशेभ्यः उड्डयनेन १ लक्षं ४४ सहस्राधिकाः पक्षिणः हिमाचलं प्राप्तवन्तः। शतशः मीलपर्यन्तं गत्वा एते पक्षिणः हिमाचलस्य जलबन्धस्थलं शिशिरं व्यतीतुं स्वगृहं कृतवन्तः। अस्मिन् समये विदेशीयपक्षिणां विशाल आगमनस्य कारणेन महत् अभिलेखं पञ्जीकृतम् अस्ति। विगत २१ वर्षेषु प्रथमवारं प्रवासीपक्षिणां संख्या एतावता वर्धिता अस्ति। वन्यजीवविभागेन पक्षिगणनायाः विशेषाभियानं चालयित्वा एतानि विवरणानि संगृहीतानि सन्ति। अधिकांशः प्रवासीपक्षिणः यूरोप, आस्ट्रेलिया, न्यूजीलैण्ड, एशिया, साइबेरिया इत्येतेभ्यः विभिन्नदेशेभ्यः अत्र आगताः सन्ति। वन्यजीवविभागेन कृतायां जनगणनायां १७ प्रजातीनां कुलम् १,५३,७१९ जलनिर्भराः पक्षिणः प्राप्ताः। एतेषु ५५ जातिषु १,४४,३७१ प्रवासीपक्षिणः सन्ति। यत्र भारतस्य विभिन्नराज्येभ्यः उड्डय ३१ प्रजातीनां ७३८२ स्थानीयपक्षिणः अत्र आगताः सन्ति। एतदतिरिक्तं अन्ये ११ जातिषु १९६६ पक्षिणः अपि अस्यां गणनायां समाविष्टाः सन्ति। एशियाईपक्षिणां बार-हेडेड-गीजस्य प्रमुखजातीनां संख्या १०९५९ अस्ति, यत् गतवर्षस्य अपेक्षया ५३४५८ अधिका अस्ति। २००४ तमे वर्षे पोङ्गजलबन्धे आरब्धस्य

वार्षिकपक्षिगणनायाः इतिहासे एषा सर्वाधिकगणना अस्ति। जनगणनायाः समये अभिलेखिताः अन्याः प्रमुखाः प्रजातयः सन्ति यथा यूरेशियन कूट १०,७८५, कॉमन पोचाई ९,६९२, कॉमन टौल ८,४९७, नॉर्डर्न पिन्टेल ८,०५३, लिटिल कोरमोरन्ट ३,५२०, यूरेशियन विजन् ३,४६४, ग्रेलाग गूस २,९८४ टफ्टेड पोचाई २३३१, नॉर्डर्न शोवेलर १३५०, ग्रेट कोरमोरन्ट १२७१ च गणिताः। यदा अस्यां गणनायां ग्रेटर व्हाइट-फ्रेन्टेड गूस, लेसर व्हाइट-फ्रेन्टेड गूस, रेड क्रेस्टेड पोचाई, फेर्जिनस पोचाई, पाइड एवोसेट, नॉर्डर्न लैप्विङ्ग इत्यादीनां अन्येषां बहूनां पक्षिजातीनां गणना अपि प्रकाशिता अस्ति गतवर्षस्य तुलनायां कुलपक्षिजनसंख्यायां महती वृद्धिः अभवत्। अस्मिन् ८३५५५ जनानां वृद्धिः अभवत्।

एवं जाता पक्षिणां गणना

पोङ्गजलबन्धसरोवर-वन्यजीव-अभयारण्ये वार्षिकजलपक्षिगणनायां हिमाचलप्रदेशवनविभागस्य, बम्बई प्राकृतिक इतिहाससङ्घस्य, विश्वद्वितीयस्य, पक्षिप्रेमिणां, स्थानीयनिवासिनां च १०० तः अधिकानां कर्मचारिणां सहभागिता आसीत् अयं अभ्यासः ३१ जनवरी दिनाङ्के जनगणनापूर्वं वृत्तान्तस्य पूर्व कृतः आसीत्। सम्पूर्ण अभयारण्यं २५ खण्डेषु विभज्य आच्छादितम् आसीत्।

ददाति। निर्वाचितविधायकानां स्थाने जनसमूहेन नाङ्गीकृतानां पराजितानां च काङ्ग्रेसनेतृणां कृते महत्त्वं दीयते। यदा विधायकप्राथमिकतासभायां भाजपाविधायकैः प्रदत्ताः प्राथमिकताः सुखसुसर्वकारेण न श्रोतव्याः तदा विधायकप्राथमिकतासभायाः औचित्यं किम्? अत एव भाजपा विधानपरिषदः आगामिविधायकप्राथमिकतासभायाः बहिष्कारं कुर्वन् अस्ति। जयरामठाकुरः अवदत् यत् पूर्वसर्वकारेण

Kullu News : सहस्राधिकैः जनैः जयसियारामस्य घोषैः कर्षितं भगवतः रघुनाथस्य स्यन्दनम् विविधाः वर्णाः विकिरिताः

हियसंस्कृतवार्ता:- कुल्लूः।

भगवतः रघुनाथस्य नगर्यां कुल्लौ रविवासरे वसंतपञ्चमी महता उत्साहेन आचरिता। वसंतपञ्चमी इत्यस्य अवसरे होलीतः ४० दिवसपूर्वं भगवतः रघुनाथस्य अस्थायी शिबिरे बहु गुलालं क्षिप्तम्। ढालपुरे भगवतः रघुनाथस्य भव्या रथयात्रा अभवत्। सहस्राणि जनाः जयसियाराम इति घोषैः स्यन्दनम् आकर्षितवन्तः। रथयात्रायां रामभरतयोः मिलनं आकर्षणकेन्द्रम् आसीत्।

ततः पूर्वम् अपराह्णे १:२४ वादने भगवान् रघुनाथः शिविकायाम् आरुह्य ढालपुर-भूमौ आगतः। ढालपुरप्राङ्गणं प्राप्तमात्रेण गातावरणं जयश्रीरामस्य जपैः प्रतिध्वनितम्। अस्मात् पूर्वं यदा भगवान् रघुनाथः स्वमन्दिरं त्यक्त्वा ढालपुरं प्रति गच्छति स्म तदा तस्य दर्शनार्थं विभिन्नेषु स्थानेषु भक्ताः एकत्रिताः आसन्। ढालपुरे सर्वाः परम्पराः सम्पन्नं कृत्वा रथयात्रा आरब्धा। यदा रथयात्रा किञ्चित् दूरं प्रगता तदा भगवतः रघुनाथस्य गणः स्थगितः। तदनन्तरं रामभरतयोः च मेलनं जातम्।

ढालपुरस्थं अस्थायीशिबिरं प्राप्य वाद्यध्वनिमध्ये भगवतः रघुनाथस्य पूजा कृता। अस्थायीशिबिरे गुलालप्रयोगस्य परम्परा कृता आसीत्। वैष्णवसमुदायस्य जनाः अपि होलीगीतानि गायन्ति स्म। आगामिषु ४० दिवसेषु एषः क्रमः निरन्तरं भविष्यति। भगवान् रघुनाथः अपराह्णे ३:५४ वादने अस्थायीशिबिरात् मन्दिरं प्रति प्रस्थितवान्। भगवतः रघुनाथस्य अस्थायी शिबिरे जनानां समूहः दर्शनार्थं समागतः आसीत्। भगवान् रघुनाथस्य परिचर्याकर्ता दानवेन्द्रसिंहः अवदत् यत् कुल्लूनगरे वसंतपञ्चमीतः एव होली आरब्धा अस्ति।

विधायकप्राथमिकतासभायाः बहिष्कारं करिष्यति भाजपा,

एकमपि कार्यं न कृतम् - जयरामठाकुरः

हिमसंस्कृतवार्ता:- शिमला।

विपक्षनेता जयरामठाकुरः अवदत् यत् भारतीयजनतापक्षः फरवरी-मासस्य ३, ४ दिनाङ्कयोः आयोज्य विधायक-प्राथमिकता-समागमस्य बहिष्कारं करिष्यति। विगतवर्षद्वये भारतीयजनतापक्षस्य विधायकैः उल्लिखितानां कस्यापि कार्यस्य सुखसुसर्वकारेण प्राधान्यं न दत्तम्। प्रत्युत अस्माकं विधायकाः सर्वकारेण विविधप्रकारेण उत्पीडिताः भवन्ति। प्राथमिकतासभायां भाजपाविधायकाः स्वकार्यस्य विषये कथयन्ति, परन्तु सर्वकारः तान् सर्वथा प्राथमिकता न

आरब्धानां कार्याणां उद्घाटनकार्यक्रमेषु अपि भारतीयजनतापक्षस्य निर्वाचितप्रतिनिधिनां अवहेलना क्रियते ये सम्प्रति सम्पन्नाः सन्ति। सः उद्घाटनकार्यक्रमेषु अपि न आमन्त्रितः भवति, उद्घाटनपट्टिकायां तस्य नाम अपि न लिख्यते। निर्वाचितजनप्रतिनिधिनां स्थाने जनसमूहेन नाङ्गीकृतानां पराजितानां च काङ्ग्रेसनेतृणां कृते महत्त्वं दीयते। वर्तमानसर्वकारः प्रत्येकस्मिन् स्तरे निर्वाचितानाम् भारतीयजनतापक्षस्य विधायकानां अपमानं कुर्वन् अस्ति।

भारतीयसाहित्ये वसन्तोत्सवस्य पर्वणः वर्तमान-प्रासंगिकतायाम् आभासीपटले संगोष्ठी आयोजिता

प्राकृतिकसौन्दर्यस्य प्रतीकः

वसन्तोत्सवः- "कुलदीपमैन्दोला"

रतलाम- मध्यप्रदेशे स्थितं श्रीकलामोहन-भाषासाहित्यसंगीत- केन्द्रं, सुखेडा इत्यनेन वसन्तपञ्चम्याः शुभसंदर्भं गूगलमीट अनेन माध्यमेन आभासीपटले वसन्तोत्सवस्य अभिनन्दनं कृत्वा संगोष्ठी आयोजिता।

अस्याः संगोष्ठ्याः प्रमुखः विषयः आसीत्- "प्राचीनभारतीयसाहित्ये वसन्तः च वसन्तोत्सवस्य वर्तमानप्रासङ्गिकता।" अस्मिन् सन्दर्भे मुख्यवक्त्रा कुलदीपमैन्दोला उक्तवान् यत् भारतीयसंस्कृतौ इतिहासे वसन्तऋतुः विशेषस्थानं धारयति। ऋतुः न केवलं प्रकृतेः सौन्दर्यं वर्धयति अपितु सांस्कृतिकजीवने अपि विशेषं प्रभावं करोति। वसन्तः भारतीयसाहित्ये, विशेषतः संस्कृतसाहित्ये, न केवलं ऋतुरूपेण वर्ण्यते अपि तु प्रेम्णः, उल्लासस्य, नवजीवनस्य प्रतीकरूपेण अपि उपस्थाप्यते। प्राकृतिकसौन्दर्यस्य प्रतीकः वसन्तोत्सवःवर्तते। संस्कृतसाहित्ये वसन्तस्य विशदं वर्णनं दृश्यते। कालिदासस्य "ऋतुसंहारं" ग्रन्थे वसन्तस्य सौन्दर्यं विस्तारपूर्वकं निरूपितम् अस्ति। तत्र लिख्यते यथा पुष्पाणां प्रस्फुटनं, मधुकराणां गुंजनं, आम्रवृक्षाणां मञ्जरीगन्धः, कोकिलानां कूजनं इत्यादयः विशेषलक्षणानि वसन्तस्य शोभां वर्धयन्ति। सर्वप्रयं चारुतरं वसन्ते। "अभिज्ञानशाकुन्तलम्" नामके नाटके अपि वसन्तस्य प्रभावः प्रकटितः अस्ति, यत्र शृंगाररसस्य उत्कर्षः वसन्ते भवति। अन्ये अपि काव्यग्रन्थाः, यथा माघस्य "शिशुपालवधम्", भारवेर् "किराताजुनीयम्" इत्यादिषु वसन्तस्य महत्त्वं प्रतिपादितम् अस्ति। वसन्तोत्सवः भारतीयसंस्कृते वसन्तपञ्चमी इत्यस्मिन् दिने सरस्वतीदेव्याः पूजनं कृतं भवति, यः विद्यारम्भस्य दिवः इति गण्यते। भारतीयसंस्कृते वसन्तोत्सवः केवलं ऋतुसंक्रमणस्य उत्सवः न, अपितु नूतनजीवनस्य, ज्ञानस्य च आराधना अपि अस्ति। राजद्वारेषु अपि वसन्तोत्सवस्य आयोजनं प्राचीनकाले प्रचलितमासीत्। गुप्तकालादिषु वसन्तोत्सवः विशेषमहत्त्वं प्राप्तः आसीत्, यत्र राजकुलानि, कवयः, संगीतज्ञाः च वसन्तस्य स्वागतं कृतवन्तः।

वसन्तोत्सवस्य वर्तमानप्रासङ्गिकता

अद्यतनसामाजे वसन्तोत्सवः केवलं धार्मिकं पर्व न, अपितु सांस्कृतिकं, पर्यावरणीयं च महत्त्वं धारयति। वसन्तस्य आगमनेन प्रकृतिः नूतनजीवनं प्राप्नोति, तथा अस्माकं जीवनम् अपि नवीकृतं भवति। आधुनिकजगति, यत्र पर्यावरणदूषणं वर्धमानं अस्ति, वसन्तोत्सवः अस्मान् प्रकृतिसंरक्षणस्य संदेशं ददाति। वसन्तः केवलं ऋतुः न, अपितु भारतीयसंस्कृतेः एकः महत्वपूर्णः अंगः अस्ति। संस्कृतसाहित्ये वसन्तस्य निरूपणं प्रेम, सौन्दर्यं, नवसृजनं च प्रकाशयति। अद्यतनयुगे अपि वसन्तोत्सवस्य प्रासङ्गिकता अपरिहार्या अस्ति, यतोहि एषः जीवनस्य नूतनता, उल्लासः, च सौहार्दस्य प्रतीकः भवति। अतः वयं सर्वे वसन्तोत्सवस्य परम्परां संरक्षितुं प्रयत्नं कुर्मः, तथा च प्रकृतिं पोषयामः।

जीवनदर्शनस्य, नवसृजनस्य,

तथा आनन्दस्य प्रतीकः वसन्तः

"डॉ. अखिलेशद्विवेदी"

पाणिनि-संस्कृतविश्वविद्यालय- उज्जयिनीतः डॉ. अखिलेशद्विवेदीमहाभागः वसन्तोत्सवे अध्यक्षीयरूपेण मार्गदर्शनं कृतवान्। तेनोक्तं यत् श्रीमत्या वाग्देव्याः कृपाकटाक्षेन अद्य वयं वसन्तोत्सवस्य पुण्यपर्वणि संकीर्तयामः। वसन्तः केवलं ऋतुः न, अपि तु जीवनस्य नूतनप्रभातेः, सौन्दर्यस्य च प्रतीकः अस्ति। अस्मिन् ऋतौ धरा नूतना शोभां प्राप्नोति, पादपाः नवपल्लवैः भूषिताः भवन्ति, पुष्पाणां सुवासना वातावरणं सुगन्धितं करोति, मधुकराः गुंजनं कुर्वन्ति, कोकिलाः मधुरस्वरेण गायन्ति। एवं सम्पूर्णं जगत् आनन्दमयम् भवति। संस्कृतसाहित्ये वसन्तस्य विशेषमहत्त्वं दृश्यते। कालिदासेन, माघेन, भारविणा च वसन्तस्य अनिर्वचनीयं सौन्दर्यं वर्णितम्। वसन्तः केवलं प्रकृतेः सौन्दर्यमात्रं न, अपि तु अस्माकं अन्तःकरणस्य, विचाराणां, तथा जीवनस्य अपि नवीकरणं करोति। अद्यतनयुगे वसन्तोत्सवस्य प्रासङ्गिकता अपि महान् अस्ति। अस्माकं जीवनं यदि वसन्तवत् भवेत्, तर्हि अस्माकं चित्तं सदैव आनन्दमयं, नवसृजनशीलं च भविष्यति। वयं प्रकृतेः संरक्षणं कुर्याम, जीवनं उत्सवमयं कुर्मः, तथा संवेदनशीलतां, सौहार्दं च वर्धयाम। अत एव, वसन्तोत्सवः केवलं एकः पर्वः न, अपि तु सः जीवनदर्शनस्य, नवसृजनस्य, तथा आनन्दस्य प्रतीकः अस्ति। रामायणकेन्द्र-भोपालमध्यप्रदेशस्य, हिन्दीसाहित्यभारती-मध्यप्रदेशस्य, राष्ट्रभाषाप्रचारसमितेः आदिस्थानां रतलाम- जनपदाध्यक्षः एवं त्रिभाषीविद्वान् कार्यक्रमसंयोजकः डा. कारुलालजमडाकारुण्यवर्यः संचालनं कुर्वन् समेषाम् आभारं प्रकटितवान्। अस्य विषयस्य संदर्भे अलका जोशी (रतलाम), जितेन्द्रवर्मा च (नागौर) इत्येताभ्यां सारगर्भिताः विचाराः प्रोक्ताः संगोष्ठ्याः शुभारम्भे वर्मामहोदयेन सरस्वतीवन्दना प्रस्तुता। वसन्तपञ्चम्याः एषा संगोष्ठी भारतीयसंस्कृतेः गौरववर्धनी अभवत्।

वसन्तपञ्चमीमहोत्सवस्य पुण्यपर्वणि परमार्थवैदिकाश्रमगुरुकुले भव्यं योगप्रदर्शनम्

विधायकखण्डूरी महोदया अवदत् यत् सर्वकारः सुदृढपदं ग्रहीष्यति

हिमसंस्कृतवार्ता:- कुलदीपमैन्दोला।कोटद्वारं।

वसन्तपञ्चम्याः पुण्यसंदर्भे ई- टेक्नोमाइण्ड- सार्थक-योगशालाद्वारा वैदिकाश्रमगुरुकुले विद्यार्थिनां कृते कलाकौशल-योगासनस्य उत्कृष्टं प्रदर्शनं कृतम्। अस्मिन् विशेषे योगकार्यक्रमे छात्राः स्वीयं लाघवं, समत्वं, शारीरिकं कौशलं च अद्भुतरूपेण प्रदर्शितवन्तः, येन उपस्थिताः दर्शकाः विस्मिताः अभवन्। कार्यक्रमे सार्थक कण्डवालः, ईशानवी कण्डवालः, अञ्जलि नेगी, संस्कृति गुप्तै, अविनेनेगी, अग्रिमा नेगी, द्विवेदी च स्वीयां योगप्रत्याशां प्रदर्शितवन्तः। छात्रैः सूर्यनमस्कारः, वृश्चिकासनम्, शीर्षासनम्, धनुरासनम्, चक्रासनम्, तितिभासनम्, मयूरासनं च अस्यां योगशालायां दर्शितम्, येन सर्वेऽपि योगस्य सौन्दर्यं शक्तिं च अनुभूतवन्तः। गुरुकुलस्य आचार्याः मनमोहननौटियालः, संजयरावतः योगप्रशिक्षकः, आचार्यः किशोरबिडालियः, आचार्यः कुलदीप मैन्दोला, महन्तयोगिराजवर्यश्च छात्राणां योगकौशलस्य प्रशंसां कृतवन्तः। तेषामभिप्रायः यत् योगः केवलं व्यायामः नास्ति, अपितु सः शारीरिकं मानसिकं आध्यात्मिकं च विकासमार्गः अस्ति। अस्मिन् अवसरे उपस्थिता कोटद्वार-विधायिका माननीया ऋतुभूषणखण्डूरी महोदया विद्यार्थिनां प्रशंसां कृत्वा अवदत् यत् गुरुकुलं भारतस्य संस्कृतेः धरोहरं धारयति। गुरुकुलस्य संस्कृतिः संस्कृतं च अद्यापि जनमानसस्य मार्गदर्शनं करोति। तेन गुरुकुलस्य छात्राणां च साहाय्यार्थं सर्वकारं समुपस्थितुं संकल्पितं कथितं यत् सर्वकारः तत्कारणे सुदृढपदं ग्रहीष्यति।

हिमसंस्कृतवार्ता: प्रश्नोत्तरी

डॉ. विवेक शर्मा, जोगिन्दरनगरम्

* सामान्यज्ञानम् *

प्रश्नः 1. अरुण- जेटली-क्रिकेट क्रीडाङ्गणम् कुत्र अस्ति?

उत्तरम् : दिल्ली।

प्रश्नः 2. 'आत्मतत्त्वविवेकः' इत्यस्य रचयिता कः अस्ति? उत्तरम् - 'उदयनः'।

प्रश्नः 3. 'शास्त्रे प्रवीणः' इत्यस्य समस्त पदं किम्?

उत्तरम्- शास्त्रप्रवीणः। (सप्तमी तत्पुरुषः)

प्रश्नः 4. 'उदीरितोऽर्थ' इत्यस्य सन्धि- विच्छेदं कुरुत- उत्तरम्- 'उदीरितः + अर्थः'।

प्रश्नः 5. अम्लफलेषु कः अम्लः अस्ति?

उत्तरः अम्लफलेषु 'साइट्रिक एसिड' अस्ति।

॥ श्रीरामायणकथा ॥

उत्तरकाण्डम्! (एकषष्ठितमः सर्गः) सक्रोधेन महीं प्रति रामस्य उक्तिः।

रसातलं प्रविष्टायां वैदेह्यां रामसन्निधौ सर्ववानराः मुनयश्च उच्चैः साधु साध्विति अब्रुवन्। किन्तु तदानीं दण्डकाष्ठम् अवष्टभ्य वाष्पव्याकुलितेक्षणः अवाक्शिरा दीनमना रामः सुदुःखितः आसीत्। सः बहुकालं रुदित्वा रुदित्वा बहुशः वाष्पम् उत्सृजन् क्रोधशोकसमाविष्टः रामः वाक्यमब्रवीत्, पश्यतः मम श्रीरिव रूपिणी सीता नष्टा अभवत्। मम मनः अभूतपूर्वं शोकं स्पृष्टमिव इच्छति। पुरा सा महोदधेः पारे अदर्शनं गता। ततश्चापि मया आनीता, किन्तु पुनः सा वसुधातलात् मया आनेतव्या? हे देवि वसुधे! मम सीता शीघ्रं निर्यात्यताम् अन्यथा रोषं दर्शयिष्यामि यथा माम् अवगच्छसि। कामं त्वं ममैव श्वश्रुः यतः त्वत्सकाशात् पुरा हलहस्तेन कर्षता जनकेन मैथिली उद्धृता। तस्मात् मैथिली निर्यात्यतां विवरं वा मद्भां प्रयच्छ, येनाहं पाताले नाकपृष्ठे वा तया सह वसेयम्। हे वसुधे! मैथिलीकृते अहं मतोऽस्मि, शीघ्रं तां सीतां यथारूपाम् आनय अन्यथा सपर्वतवनं कृत्स्नं पृथिवीं व्यथयिष्यामि। सर्वा भूमिं नाशयिष्यामि, इह सर्वं जलं भवतु। एवं क्रोधशोकसमन्विते ब्रुवाणे काकुत्स्थे सुराणेः सह ब्रह्मदेवः रघुनन्दनम् अब्रवीत् हे राम! त्वं पूर्वकं भावं स्मर। हे महाबाहो! त्वामहम् अनुत्तमं स्मारयेयम्। त्वम् इमं मुहूर्तं वैष्णवं जन्म स्मर। तव पूर्वपरायणा साध्वी विमला सीता तपोबलात् पाताले प्रायात्। पुनः स्वर्गं तया सह तव सङ्गमः भविष्यति इत्यत्र न संशयः। अपिच हे वीर! अस्याः परिष्कन्मध्ये यद् ब्रवीमि तच्छृणु। एतदेव काव्यं काव्यानामनुत्तमं श्रुतम्। एतत् सम्पूर्णं काव्यं विस्तरेण शृणोषि चेत् सर्वं ज्ञातुं शक्यसि। हे महाबाहो! जन्मप्रभृति तव यत् सुखदुःखादिकं त्वम् अभुङ्क्थाः, भविष्यत्काले च यद् भविष्यति तत्सर्वं महर्षिणा वाल्मीकिना अस्मिन् काव्ये कृतम्। हे राम! आदिकाव्यमिदं सर्वं त्वयि प्रतिष्ठितम्। सर्वैः सुरैः साङ्गं मया काव्यस्य पूर्वभागः त्वया श्रुतः, इदानीं शेषं भविष्यं रामायणकाव्यं शृणु। काव्यस्य उत्तरं नाम शेषं त्वम् ऋषिभिः साङ्गं शृणु। परन्तु हे रघुनन्दन! एतदनुत्तमं काव्यं परमर्षिणा सह त्वया हि श्रोतव्यं न तु अन्येन केनचित्। एतावदुक्त्वा ब्रह्मदेवः देवैः सह ततः ब्रह्मलोकम् अगच्छत्। ये च ब्रह्मलौकिकाः महात्मानः ऋषयः आसन् ते ब्रह्मदेवेन समनुज्ञाताः उत्तरं श्रोतुमनसः ब्राह्मणाः तत्रैव न्यवर्तन्त। ततः श्रीरामः देवदेवस्य पितामहस्य भाषितं श्रुत्वा महर्षिं वाल्मीकिम् अब्रवीत् भगवन्! ब्रह्मलौकिकाः महात्मानः ऋषयः सर्वे भविष्यदुत्तरं श्रोतुमनसः सन्ति। तत् श्वः सम्प्रवर्तताम्। एवं निश्चयं कृत्वा रामः कुशलवौ गृहीत्वा पर्णशालां प्राविशत्। एवं तामेव सीतां शोचतः रामस्य सा निशा व्यथिता अभवत्।-प्रदीपः।

आत्मचिन्तनाभ्यासः

अहं नायं शरीररूपः, ईश्वरस्यांशः सनातनं ब्रह्म अस्यहम् इत्येव यथार्थदर्शनं मनुष्यस्य। 'ईश्वरः सर्वभूतानां हृद्देशेऽर्जुन तिष्ठति' इति भगवद्भक्तानुसारं भगवान् सदैव स्वांशेन जीवेन सह तिष्ठति इति गीतावचनम्। आत्मचिन्तनाभ्यासेन मनुष्यः तम् ईश्वरम् उपलब्धुं शक्नुयात्। वस्तुतः आत्मा हि परमात्मा वर्तते, अनयोर्मध्ये समजातीयत्वं सदा। सर्वेषु प्राणिषु सः हि आत्मरूपेण स्थित्वा निरन्तरं सर्वान् चालयन् अस्ति। सः एकः हि सर्वेषु प्राणिषु विद्यमानः, तस्माद् एकः अपरस्य भिन्नः, शत्रुः वा न कदापि सम्भवति। अतः प्रत्येकं मनुष्यः सर्वेषु प्राणिषु तमेव एकं तत्त्वं वीक्ष्य अपरप्राणिनः सर्वान् आदरं कुर्यात्, न वा द्रोहः। एतादृशस्य भावस्य पुष्ट्यर्थं हि एकान्ततया आत्मचिन्तनाभ्यासः मनुष्यैः विधातव्यः, येन च कोऽहमिति आत्मदर्शनं सम्भवति। स्वकल्याणाय च तत् कल्पते। परचर्या विषयत् त्यक्तव्या, न वा स्वयं कर्तव्या, न तु कर्णाभ्यां श्रवणीया। निन्दया धर्मो न उद्भवति, केवलं पापं समागच्छति।

असमप्रदेशीयः नारदोपाध्यायः

परचर्या एवं बाह्यदृष्टिः सदैव परित्यजनीया। परविषयस्य स्मरणात् स्वकीयं चित्तं मलिनं भवति। अन्तःकरणस्थितं मालिन्यं दूरीकर्तव्यं सदा। परचर्यायाः निषेधः, एवं बाह्यदृष्ट्याः त्यागः इति दृढसङ्कल्पः अन्तःकरणे स्थापनीयः। जीवहिंसया मनुष्यस्य उन्नतिः न कदापि सम्भवेत्, यतोहि हिंसया आत्मतत्त्वं दुरुहम्। हिंसकस्य परिणामः अतिकष्टकरो हि भवति। अहिंसया सह मनुष्यः परमवीरवत् अग्रे विचरेत्। न कस्यापि आघातः कर्तव्यः। जीवदेहे नित्यानन्दस्य वासो भवति। कस्यचन आघातो नाम नित्यानन्दस्य हि आघातः इति मन्तव्यम्। सर्वे जीवाः नित्यानन्दस्य हि स्वरूपाः सन्तीति स्मर्तव्यम्। आत्मसंयमेन हि आत्मरक्षा भवति, अनेन सदा पवित्रता, सन्निष्ठा च सम्भवति। आत्मशौचेन देहरक्षा भवति। निष्ठा नाम आरोग्यम्, अनिष्टायां व्याधिः एवं मृत्युः तिष्ठति। कस्यापि संसर्गः आत्मानं न स्पृशेत् इति अवधानता स्यात्। नैष्ठिकतायां स्थित्वा श्रीहरिनाम सततं स्मरणीयमिति सज्जनानां स्वाभिप्रायो, हितवचनं चेति, शुभम्।

धर्मशाला महन्ता गद्ययाम् उत्तराधिकारिणः महन्तस्य आयान्शपाराशरस्य सम्पन्नः यज्ञोपवीतसंस्कारः

हिंसंस्कृतवार्ताः चिन्तपुर्णी। बसन्तपञ्चम्याः शुभावसरे भारतस्य विविधेषु भागेषु विविधाः सांस्कृतिकाः धार्मिकाश्च कार्यक्रमः आयोजिता। अस्मिन्नावसरे हिमाचलप्रदेशस्य धर्मशालामहन्ता स्थिते नकोदरदासमहन्तागह्याश्रमे भावी महन्तस्य आयान्शस्य यज्ञोपवीतसंस्कारः सम्पन्नः। अस्मिन्नावसरे विप्रेः स्वादलक्ष्मन्त्रजापपुरस्सरं स्वस्तिवाचनं कृत्वा यज्ञोपवीतसंस्कारस्य संस्कारः विहितः। ध्यातव्यमस्ति यत् हिमाचल-राजकीय-संस्कृत-शिक्षकपरिषदः प्रदेशाध्येक्षणे डॉ.मनोजशैलेन वैष्णवसम्प्रदायानुगुणं गुरुदीक्षा कारिता। कार्यक्रमस्य सफलायोजनविषये प्रसन्नता प्रकटयन् वर्तमानमहन्तवर्येण श्रीश्री

उपेन्द्रपाराशरेणोक्तं धार्मिककेन्द्रमिदम् वैष्णवपरम्परायाः पवित्रस्थलमस्ति, यत्र संस्कृतज्ञानाम् आगमनेन निश्चितरूपेण संस्कृतमयं वेदोमयञ्च वातावरणं सञ्जातम्। तेनोक्तं यत् आयांशपाराशरः भविष्ये गह्याः दायित्वं स्वीकरिष्यति, अतः तस्य संस्कृतसंस्कृतेः ज्ञानं सम्यक् भवेत् एतदर्थं संस्कृतज्ञानम् उपस्थितौ यज्ञोपवीतसंस्कारः आवर्तितः। महन्तवर्येण प्रसन्नता प्रकटिता यत् वैदिकरीत्या यज्ञोपवीतस्य प्रक्रिया सुयोग्यब्राह्मणानाम् सन्निधौ सम्पन्ना अतः प्रतिवर्षं बसन्तपञ्चम्याः अवसरे अन्येषां ब्राह्मणबालकानां कृते यज्ञोपवीतसंस्कारस्य करिष्यते, येन समाजे भारतीयसंस्कृतेः जीवनमूल्यानां संरक्षणं भवेत्।

Himachal Sports News : हिमाचलस्य महिलाकबड्डीदलेन राष्ट्रियप्रतियोगितायां इतिहासः निर्मितः, तृतीयवारं विजेता अभवत्

हिमसंस्कृतवार्ताः - कार्यालयीयः प्रतिनिधिः।

हिमाचलप्रदेशस्य महिलाकबड्डीदलेन राष्ट्रीयकबड्डीप्रतियोगितायां गौरवास्पदं प्रदर्शनं कृत्वा तृतीयवारं क्रमशः स्वर्णपदकं प्राप्य नूतनं अभिलेखं निर्मितम्। अन्तिमे मेलने हिमाचलः हरियाणाम् २७-२२ इति अङ्कैः पराजित्वा विजयस्य क्रमं निर्वाहितवान्। हिमाचलप्रदेशस्य महिलाकबड्डीदलं देशस्य प्रथमं दलं जातम् अस्ति यत् एतत् पराक्रमं प्राप्तवान्। अन्तिम-क्रीडायां हिमाचल-दलेन आक्रामक-क्रीडाशैल्या हरियाणादलं पराजितम्। हिमाचल-क्रीडाकाः मेलस्य आरम्भादेव चर्चस्वं निर्वाढ्य हरियाणा-दलस्य पुनरागमनस्य अवसरं न दत्तवन्तः। हिमाचलप्रदेशकबड्डी संघस्य महासचिवः कृष्णलालस्य कार्यकाले राज्यदलेन उत्तमं प्रदर्शनं कृतम् अस्ति। हिमाचलप्रदेश-कबड्डीसंघस्य अध्यक्षः राजकुमारः ब्रान्टा अस्य उपलब्धे सम्पूर्णाय दलाय वर्धापनं दत्तवान्। एतेन विजयेन कबड्डी राज्ये अधिकं लोकप्रियतां प्राप्स्यति इति सः अवदत्।